

Смельянов В. М.,
д-р наук з держ. упр., професор
кафедри публічного управління та адміністрування
Чорноморський Національний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Ібрагімова А. А.,
канд. наук з держ. упр., старший викладач
Інститут державного управління
Чорноморський Національний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ЦЬОМУ РАЙОНІ

У статті докладно аналізується соціально-економічний стан Новобузького району Миколаївської області у порівнянні з іншими окремими районами та всією областю, шляхом наведення різних статистичних даних, як у текстовому, так і в табличному форматах. Таке дослідження здійснюється з метою визначення реального соціально-економічного стану сільських населених пунктів Новобузького району та формування спроможних громад на території цього району.

На початку статті зазначається два важливих нормативно-правових актів у сфері реформування місцевого самоврядування та дається визначення поняття «спроможна територіальна громада».

Далі у дослідженні наводиться ряд статистичних даних, починаючи від кількості населення в сільських населених пунктах Новобузького району Миколаївської області та закінчуючи об'ємами надходжень до бюджету району, у порівнянні з іншими окремими районами та всією областю. Безпосередньо робиться акцент на рівні розвитку соціально-виробничої інфраструктури Новобузького району та наявної кількості об'єктів господарювання, освітньо-культурних і медичних закладів в сільських населених пунктах району. Зокрема, у дослідженні аналізуються доходи та видатки бюджетів Новобузького району за різні роки з метою визначення фінансової спроможності відповідних громад.

На основі проведеного дослідження у статті зазначаються сильні і слабкі сторони та можливості подальшого соціально-економічного розвитку Новобузького району та перспективи формування на його території спроможних територіальних громад. Наприкінці робиться висновок, що можливість формування на території цього району декількох спроможних територіальних громад практично відсутня і відповідно пропонується створення лише однієї громади.

Ключові слова: соціально-виробнича інфраструктура; наповнення місцевих бюджетів; побудова спроможних територіальних громад; формування ресурсної бази спроможних громад.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні Україна, як і 25 років тому, стоїть на шляху великих перетворень, які викликані гострою необхідністю піднесення фінансово-економічного стану країни, що знаходиться на низькому рівні в порівнянні з іншими країнами світу, та подолання існуючої соціально-демографічної кризи українського народу. Така ситуація спричинена важкими суспільно-політичними подіями останніх років, непослідовними діями та антисуспільними рішеннями представників

влади, непродуманими та переривчастими реформами у різних суспільних сферах, високим рівнем корупції, особливо, серед державного корпусу, тощо. Для вирішення існуючих проблем та подолання наявних труднощів в державі, вносяться постійні зміни в законодавчу базу, відбувається ротація кадрового корпусу державної служби, проводиться ряд реформ, важливе місце серед яких займає саме реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Затверджена 1 квітня 2014 р. Кабінетом Міністрів України Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, дала значний поштовх для змін в нашій державі на краще. Основна мета цієї Концепції та реформування в цілому, полягає в мобілізації зусиль територіальних громад країни, шляхом їх перебудови та об'єднання, а також посилення значимості і впливу місцевої влади на загальнодержавну, заради соціально-економічного процвітання регіонів та зменшення їх політичної і фінансової залежності від держави[3]. При цьому для втілення зазначеної мети й успішної реалізації реформ варто змінити підхід та ставлення до тих перетворень, які наразі і в подальшому будуть відбуватися.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням соціально-економічного стану окремих районів безпосередньо Миколаївської області та визначенням перспектив формування спроможних територіальних громад на території цієї області ніхто раніше не займався. Однак, здійснювалися різного роду дослідження інших областей України щодо можливості формування на їх територіях самодостатніх громад. Таку роботу проводив Ю.І. Ганущак, В.Б. Яловий, Ю.Б. Молодожен та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є здійснення соціально-економічного аналізу Новобузького району Миколаївської області та визначення перспективи формування спроможних територіальних громад на території цього району, шляхом детального дослідження соціально-економічного стану сільських населених пунктів і об'ємів надходжень до бюджету району у порівнянні з іншими районами та всією областю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні і прийнятого на її реалізацію Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», мова йде про побудову спроможних територіальних громад в Україні, шляхом їх об'єднання та формування у них достатньої ресурсної бази для власного самозабезпечення[3], [1]. Варто зазначити, що спроможними територіальними громадами є ті громади, спільноти мешканців та жителів населених пунктів яких об'єднані загальними інтересами власного життєзабезпечення, здатні діяти самостійно (або через органи місцевого самоврядування) і володіють матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами в обсягах, достатніх для ефективного виконання завдань та реалізації управлінських функцій місцевого самоврядування в межах чинного законодавства.

Безпосередньо пропонується зменшити кількість існуючих територіальних громад за допомогою їх укрупнення, відповідно до принципу один район – одна громада. При цьому законодавчо встановлено, що зміни територіальної основи громад мають відбуватися лише в межах районів, а не областей.

Якщо вести мову про Миколаївську область, то відповідно до затвердженого 8 вересня 2015 р. Кабінетом Міністрів України Перспективного

плану формування територій громад Миколаївської області, передбачається створення 32 об'єднаних територіальних громад, дві з яких, зокрема, планується утворити у межах Новобузького району (Новобузька міська об'єднана територіальна громада із центром у м. Новий Буг та Софіївська сільська об'єднана територіальна громада із центром в с. Софіївка). Водночас спираючись на Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» ініціативна група в Новобузькому районі планує сформувати три спроможні територіальні громади – Новобузьку міську, до складу якої увійдуть 28 населених пунктів, Новополтавську, об'єднавши 14 населених пунктів, та Софіївську – з 17 населеними пунктами.

Новобузький район, який було утворено в 1922 р. – це історично вмотивований сільськогосподарський комплекс та промисловий район, що спеціалізується на виробництві зерна, м'яса й молока й первинній переробці певної частини сировини. Сьогодні район має 1243,8 км² (5,1% від загальної території області), з них сільгоспугідь – 110097 га, в тому числі ріллі – 94545 га.

Станом на 1 вересня 2015 р. в районі, за оцінкою, проживало 31,3 тис. осіб, з них 15,6 тис. – у м. Новий Буг, 15,7 тис. – у сільській місцевості. Упродовж січня-серпня 2015 р. чисельність наявного населення зменшилась на 117 осіб. Зменшення чисельності населення відбулося за рахунок природного скорочення – 118 осіб, в той же час спостерігався міграційний приріст – 1 особа. Щодо розподілу сільських населених пунктів та сільського населення за чисельністю жителів в Новобузькому районі, то станом на 1 січня 2014 р. із 56 сільських населених пунктів, 10 з них із чисельністю жителів до 50 осіб, 11 – до 100 осіб, 25 – до 500 осіб, 6 – до 1000 осіб і 4 – більше 1000 осіб (див. Таблиця 1)[4, с. 15].

Для порівняння розглянемо декілька районів Миколаївської області, які є економічно розвинутими районами та на території яких, відповідно до Перспективного плану формування територій громад Миколаївської області, можуть сформуватися спроможні громади. Так, наприклад, Арбузинський район із 26 сільських населених пунктів має 4 – із чисельністю жителів до 50 осіб, 14 – до 500 осіб та 5 – більше 1000 осіб. У свою чергу, Баштанський район, який вважається одним із самих розвинутих районів Миколаївської області, нараховує 58 сільських населених пунктів, 14 з яких із чисельністю жителів до 50 осіб, 21 – до 500 осіб, 8 – більше 1000 осіб. Березнегуватський район – південно-східний сусід Новобузького району – із 40 сільських населених пунктів має 5 із чисельністю жителів до 50 осіб, 20 – до 500 осіб, 7 – більше 1000 осіб. При цьому на рівні Миколаївської області з-поміж 875 сільських населених пунктів, 170 – із чисельністю жителів до 50 осіб, 347 – до 500 осіб та лише 107 – більше 1000 осіб (див. Таблиця 1)[4, с. 15-16]. У відсотковому співвідношенні Новобузький район займає третє місце серед названих районів по кількості сільських населених пунктів та кількості проживаючих у них осіб. При

цьому хотілося б звернути увагу, що одним із показників самодостатності територіальних громад є кількість

осіб, які мешкають на їх територіях, що в середньому має становити не менше 5 тис. осіб.

Таблиця 1

Розподіл сільських населених пунктів та сільського населення за чисельністю жителів в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р.

	Кількість населених пунктів разом із чисельністю жителів					
	Всього	Населені пункти, одиниць (%) / населення, осіб (%) із чисельністю жителів				
		0-49	50-99	100-499	500-999	1000 і більше
Новобузький район	56 / 14788	10 (17,9) / 231 (1,6)	11 (19,6) / 750 (5,1)	25 (44,6) / 5688 (38,5)	6 (10,7) / 3506 (23,7)	4 (7,1) / 4613 (31,2)
Арбузинський район	26 / 11918	4 (15,4) / 67 (0,6)	– (–) / – (–)	14 (53,8) / 5346 (44,9)	3 (19,2) / 1956 (16,4)	5 (15,4) / 6438 (54,0)
Баштанський район	58 / 24368	14 (24,1) / 256 (1,1)	7 (12,1) / 515 (2,1)	21 (36,2) / 5296 (21,7)	8 (13,8) / 6254 (25,7)	8 (13,8) / 12047 (49,4)
Березнегуватський район	40 / 12968	5 (12,5) / 98 (0,8)	6 (15,0) / 357 (2,8)	20 (50,0) / 4283 (33,0)	7 (17,5) / 5205 (40,1)	2 (5,0) / 3025 (23,3)
Миколаївська область	875 / 375140	170 (19,4) / 3309 (0,9)	103 (11,8) / 7503 (2,0)	347 (39,7) / 87525 (23,3)	148 (16,9) / 102344 (27,3)	107 (12,2) / 174459 (46,5)

Щодо статистичних даних по відношенню до наявності дітей та молоді в сільських населених пунктах, то серед досліджуваних районів, Новобузький район займає перше місце як район, в якому наявна найбільша кількість сільських населених пунктів, де не було дітей та молоді (у співвідношенні кількості сільських населених пунктів різних районів) (див. Таблиця 2). Тобто в таких населених пунктах, якщо подібна ситуація буде зберігатися і надалі, відпаде потреба у дошкільних, шкільних та інших навчально-виховних закладах. Як наслідок, за відсутності таких закладів не відбуватиметься природній приріст населення та збільшуватиметься рівень еміграції населення, осо-

бливо молоді. Більше того, Новобузький разом із Баштанським районом є лідируючими районами з-поміж інших досліджуваних, як райони з найбільшою кількістю сільських населених пунктів, в яких не було народжених (що становить 12,5% до загальної кількості сільських населених пунктів станом на 1 січня 2014 р.) та де кількість померлих перевищувала кількість народжених (що становить 50,0% і 56,9% до загальної кількості сільських населених пунктів станом на 1 січня 2014 р.) (див. Таблиця 3)[4, с. 22-25]. І це з урахуванням того, що обидва райони не є одними із найменших районів Миколаївської області.

Таблиця 2

Сільські населені пункти Новобузького району в порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, де не було дітей та молоді, станом на 1 січня 2014 р.

	Сільські населені пункти (одиниць), де не було			У % до загальної кількості сільських населених пунктів		
	дітей віком		молоді віком 18-34 років	сільські населені пункти, де не було		
	0-5 років	6-17 років		дітей віком		молоді віком 18-34 років
			0-5 років	6-17 років		
Новобузький район	7	3	3	12,5	5,4	5,4
Арбузинський район	2	3	1	7,7	11,5	3,8
Баштанський район	3	7	4	5,2	12,1	6,9
Березнегуватський район	3	2	–	7,5	5,0	–
Миколаївська область	89	72	45	10,2	8,2	5,1

**Сільські населені пункти Новобузького району в порівнянні з іншими
окремими районами та всією Миколаївською областю,
де за 2011–2013 рр. не було народжених і відбулось природне скорочення населення**

	Сільські населені пункти (одиниць), де протягом 2011–2013 рр.		У % до загальної кількості сільських населених пунктів на 1 січня 2014 р.	
	не було народжених	кількість померлих перевищує кількість народжених	сільські населені пункти, де	
			не було народжених	кількість померлих перевищує кількість народжених
Новобузький район	7	28	12,5	50,0
Арбузинський район	3	16	11,5	61,5
Баштанський район	7	33	12,1	56,9
Березнегуватський район	5	26	12,5	65,0
Миколаївська область	120	554	13,7	63,3

Досліджуючи зайнятість сільського населення в Новобузькому районі, то одразу ж варто зазначити, що із загальної кількості населення – 14788 осіб, лише 2894 особи працює за місцем реєстрації проживання (це 19,6% працюючого населення від загальної кількості мешканців району). У порівнянні в Арбузинському районі – це 24,4% працюючого населення від загальної кількості мешканців району, в Баштанському районі – 15,5%, в Березнегуватському 16,7%, загалом в Миколаївській області – 17,2% працюючого населення від загальної кількості мешканців області. Найбільша кількість населення в Новобузькому районі (1183 особи), як і в інших досліджуваних районах, зайнята в сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних з ними послуг. Також значна частина населення зайнята в сфері освіти (513 осіб) та в інших

сферах (550 осіб). Найменше осіб задіяно: у сфері постачання електроенергії, пари і кондиційованого повітря (7 осіб); у лісовому господарстві та лісозаготівлі (4 особи); в рибному господарстві (2 особи); у сфері тимчасового розміщування і організації харчування (1 особа). Інша ситуація спостерігається в Арбузинському, Баштанському і Березнегуватському районах, в яких за деякими видами економічної діяльності місцеві жителі взагалі не зайняті (рибне господарство, добувна про-мисловість і розробка кар'єрів, будівництво та ін.) (див. Таблиця 4)[4, с. 33]. З урахуванням зазначеного можна зробити висновок, що рівень розмаїття зайнятості сільського населення, яке працює за місцем реєстрації проживання в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю є відносно задовільним.

Таблиця 4

**Зайняте сільське населення, яке працює за місцем реєстрації проживання
в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами
та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (осіб)**

	Новобузький район	Арбузинський район	Баштанський район	Березнегуватський район	Миколаївська область
Кількість населення, яке працює за місцем реєстрації проживання	2894	2918	3768	2160	64644
За видами економічної діяльності:					
Сільське господарство, мисливство, надання пов'язаних з ними послуг	1183	1988	1536	1124	30760
Лісове господарство та лісозаготівлі	4	4	29	12	262
Рибне господарство	2	–	–	–	109
Добувна промисловість і розробка кар'єрів	32	–	–	–	224
Переробна промисловість	45	–	3	27	1504
Постачання електроенергії, пари і кондиційованого повітря	7	4	76	21	354

Будівництво	13	–	–	–	494
Оптова й роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	158	155	232	167	4112
Тимчасове розміщування і організація харчування	1	9	7	–	207
Транспорт, складське господарство пошта і кур'єрська діяльність	82	128	121	49	1773
Освіта	513	428	886	419	11951
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	255	86	328	141	3251
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	30	33	42	45	866
Водопостачання каналізація, поводження з відходами	19	–	25	14	503
Інше	550	83	483	141	8274

Щодо зайнятості сільського населення, яке працює за межами місця реєстрації проживання в Новобузькому районі, то із загальної кількості населення – 14788 осіб, лише 975 особи працює за межами місця реєстрації проживання, з них 592 особи – у містах та селищах міського типу, 237 осіб – за межами області, 70 осіб – за кордоном (це 25,2% населення, яке працює за межами місця реєстрації від загальної кількості працюючих). У порівнянні в Арбузинському районі – це 18,9% населення, яке працює за межами місця реєстрації від загальної кількості працюючих в районі, в Баштанському

районі – 32,9%, в Березнегуватському районі – 39,6%, загалом в Миколаївській області – 37,9% населення, яке працює за межами місця реєстрації від загальної кількості працюючих в області. При цьому найбільша кількість осіб в цих районах працює у містах та селищах міського типу, а найменша – за кордоном (див. Таблиця5)[4, с. 34-36]. Відповідно можна зробити висновок, що Новобузький район займає третє місце з-поміж інших досліджуваних районів, як район з невеликою часткою зайнятого сільського населення, яке працює за межами місця реєстрації проживання.

Таблиця 5

Зайняте сільське населення, яке працює за межами місця реєстрації проживання в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р.

	Населення, яке працює за межами місця реєстрації проживання	У тому числі працює						
		у містах та селищах міського типу		за межами області		за кордоном		у % до загальної кількості працюючих
		у % до загальної кількості працюючих	усього, осіб	у % до загальної кількості працюючих	усього, осіб	у % до загальної кількості працюючих	усього, осіб	
Новобузький район	975	25,2	592	15,3	237	6,1	70	1,8
Арбузинський район	680	18,9	281	7,8	315	8,8	84	2,3
Баштанський район	1846	32,9	1432	25,5	275	4,9	109	1,9
Березнегуватський район	1419	39,6	725	20,3	505	14,1	130	3,6
Миколаївська область	39458	37,9	23547	22,6	11127	10,7	3129	3,0

В Новобузькому районі 2765 осіб зайняті в особистому селянському (підсобному) господарстві, з них 2488 особи у віці 16-59 років (це 16,9% від

загальної кількості мешканців району). У порівнянні в Арбузинському районі 1113 осіб зайняті в особистому селянському (підсобному) господарстві, в

Баштанському районі – 6226 осіб, в Березнегуватському районі – 979 осіб, загалом в Миколаївській області – 51645 осіб[4, с. 37].

Одним із факторів, що впливає на зайнятість населення і можливість працевлаштування, а також на рівень економічного розвитку територіальних громад, є наявність у сільській місцевості різноманітних суб'єктів господарської діяльності. Так, загалом у сільських населених пунктах Миколаївської області на початок 2014 р. здійснювали діяльність 4220 підприємств сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних з ними послуг; 101 підприємство переробної промисловості; 62 – транспортних; 58 – рибного господарства; 39 – лісового господарства та лісозаготівель; 20 – будівництва та 19 – добувної промисловості і розроблення кар'єрів. При цьому в 244 сільських населених пунктах області (27,9% від загальної кількості сільських населених пунктів області) відсутні будь-які з вищезазначених суб'єктів господарської діяльності. Безпосередньо в Новобузькому районі розташовано: 103 сільськогосподарські підприємства

і мисливства в 35 сільських населених пунктах; 1 лісгосподарське підприємство та 1 підприємство добувної промисловості і розроблення кар'єрів; 4 підприємства переробної промисловості в 2 сільських населених пунктах; 3 підприємства транспорту в 3 сільських населених пунктах. Підприємства рибного господарства та будівництва взагалі відсутні в районі. Аналогічна ситуація спостерігається і в інших досліджуваних районах Миколаївської області. Окремо хотілося б звернути увагу на те, що в Новобузькому районі із 56 сільських населених пунктів в 20 (35,7% від загальної кількості сільських населених пунктів район) відсутні будь-які суб'єкти господарської діяльності. У свою чергу, в Арбузинському районі нараховується 5 таких населених пунктів (19,2%), в Баштанському – 16 (27,7%), в Березнегуватському – 4 (10%) (див. Таблиця 6)[4, с. 40-43]. Як бачимо, ситуація із рівнем забезпечення суб'єктами господарської діяльності в Новобузькому районі у порівнянні з іншими досліджуваними районами та на фоні всієї Миколаївської області є незадовільною.

Таблиця 6

Кількість сільських населених пунктів за наявністю суб'єктів господарської діяльності та кількість суб'єктів господарської діяльності в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)

	Населені пункти, в яких розташовані підприємства / Кількість розташованих у сільських населених пунктах підприємств і організацій							Населені пункти, в яких відсутні суб'єкти господарської діяльності
	сільського господарства, мисливства, надання пов'язаних з ними послуг	лісового господарства та лісозаготівель	рибного господарства	добувної промисловості і розроблення кар'єрів	переробної промисловості	будівництва	транспорту	
Новобузький район	35 / 103	1 / 1	- / -	1 / 1	2 / 4	- / -	3 / 3	20
Арбузинський район	21 / 112	1 / 1	- / -	- / -	- / -	1 / 1	1 / 1	5
Баштанський район	42 / 590	2 / 2	- / -	- / -	1 / 1	- / -	1 / 3	16
Березнегуватський район	36 / 232	7 / 7	- / -	- / -	3 / 3	- / -	5 / 5	4
Миколаївська область	617 / 4220	39 / 39	42 / 58	15 / 19	54 / 101	10 / 20	41 / 62	244

Щодо окремих промислових та сільськогосподарських об'єктів, то загалом в Миколаївській області в 56 сільських населених пунктах розташовані млини, в 23 – пекарні, в 11 – пилорами, в 16 – станції технічного обслуговування, в 260 – пункти прийому молока. При цьому в 576 населених пунктах взагалі відсутні окремі промислові та сільськогосподарські об'єкти. Всього в області нараховується 59 млинів,

23 пекарні, 11 пилорам, 19 станцій технічного обслуговування, 373 пунктів прийому молока. Безпосередньо в Новобузькому районі нараховується: в 2 населених пунктах 4 млина; в 1 – 1 пекарня; в 20 – 23 пунктів прийому молока. Взагалі відсутні в районі пилорами та станції технічного обслуговування. Найбільш розвинутими у цьому плані є Арбузинський та Баштанський райони (див. Таблиця 7)[4, с. 43-44].

Таблиця 7

Сільські населені пункти за наявністю окремих промислових та сільськогосподарських об'єктів в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)

	Сільські населені пункти, в яких розташовані промислові та сільськогосподарські об'єкти / Кількість промислових та сільськогосподарських об'єктів					Населені пункти, в яких відсутні окремі промислові та сільськогосподарські об'єкти
	млин	пекарня	пилорама	станція технічного обслуговування	пункт прийому молока	
Новобузький район	2 / 4	1 / 1	- / -	- / -	20 / 23	36
Арбузинський район	2 / 2	2 / 2	1 / 1	- / -	8 / 12	17
Баштанський район	2 / 2	2 / 2	1 / 1	1 / 1	25 / 37	31
Березнегуватський район	2 / 2	- / -	- / -	- / -	3 / 3	36
Миколаївська область	56 / 59	23 / 23	11 / 11	16 / 19	260 / 373	576

В Новобузькому районі, як і в Арбузинському районі, взагалі відсутні сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи у сільських населених пунктах, це з урахуванням того, що в сільському господарстві, яке є найбільш затребуваною сферою економічної діяльності в Миколаївській області, задіяна найбільша кількість населення районів. Лише в Баштанському районі діє 2 заготівельно-збутові і 1 багатофункціональне сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи

та 1 переробне в Березнегуватському районі. Загалом в Миколаївській області нараховується 19 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (див. Таблиця 8) [4, с. 46-48].

Описана вище ситуація в Новобузькому районі спричиняє низький рівень зайнятості населення, малу частку доходів до місцевих бюджетів та соціально-економічні деградацію району, в цілому.

Таблиця 8

Сільські населені пункти за наявністю сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та кількість таких кооперативів в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)

	Населені пункти, в яких розташовані сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи / Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сільських населених пунктах					Населені пункти, в яких відсутні сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи
	переробні	заготівельно-збутові	постачальницькі	багатофункціональні	інші	
Новобузький район	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	56
Арбузинський район	- / -	- / -	- / -	- / -	- / -	26
Баштанський район	- / -	1 / 2	- / -	1 / 1	- / -	56
Березнегуватський район	1 / 1	- / -	- / -	- / -	- / -	39
Миколаївська область	3 / 3	2 / 3	- / -	3 / 3	9 / 10	859

Враховуючи те, що в Миколаївській області, через ряд сприятливих факторів і умов, розвинуто сільськогосподарське виробництво, яке приносить значний дохід мешканцям області, дослідження питання домогосподарств, на наш погляд, є важливим моментом при характеристиці соціально-

економічного становища Новобузького району для подальшого формування спроможних територіальних громад цього району.

Так, на початок 2014 р. у сільських населених пунктах налічувалося 140,8 тис. домогосподарств населення, у тому числі 133,4 тис. – домогосподарств з

реєстрацією місця проживання на території населених пунктів і 7,4 тис. – з реєстрацією місця перебування на території населених пунктів, без реєстрації місця проживання у них. При цьому найбільше домогосподарств серед досліджуваних районів нараховується у Баштанському районі – майже 8,7 тис., а найменше – у Березнегуватському районі – 4,7 тис. Безпосередньо в Новобузькому районі нараховується 5,6 тис. домогосподарств, з них 5,6 тис. з реєстрацією місця проживання на території сільських населених пунктів району та 61 з реєстрацією місця перебування на території сільських населених пунктів без реєстрації місця проживання[4, с. 51]. Таким домогосподарствам в Новобузькому районі у 2014 р. було надано майже 29 тис. га землі, з них більше 1 тис. га відведено для будівництва, для обслуговування житлового будинку та господарських будівель, 3,6 тис. га – для ведення особистого селянського господарства, більше 24 тис. га

– для товарного сільськогосподарського виробництва, 3,8 тис. га землі взяті в оренду[4, с. 52].

Щодо стану житлового фонду сільських населених пунктів в Новобузькому районі, то на початок 2014 р., він складався з майже 5,8 тис. житлових будинків загальною площею 341,6 тис. м². При цьому на кожного сільського мешканця припадало в середньому 23,0 м² загальної площі. Найбільша кількість житлових будинків нараховується саме приватної форми власності – 5780, загальною площею 331,9 тис. м², а найменша – комунальної – 3, загальною площею 8,5 тис. м². В інших досліджуваних районах кількість житлових будинків приватної форми власності також переважають, окрім того, в Арбузинському та Баштанському районах кількість житлових будинків комунальної власності є більшою ніж в інших районах (див. Таблиця 9)[4, с. 67-70].

Таблиця 9

Характеристика житлового фонду та його площі за формами власності в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р.

	Усього житлових будинків, одиниць / площа, тис. м ²	Розподіл будинків за формами власності, одиниць / площа, тис. м ²		
		державна	комунальна	приватна
Новобузький район	5792 / 341,6	9 / 1,2	3 / 8,5	5780 / 331,9
Арбузинський район	5624 / 304,2	8 / 1,4	93 / 5,2	5523 / 297,7
Баштанський район	9313 / 588,0	15 / 7,6	35 / 8,7	9263 / 571,1
Березнегуватський район	4824 / 306,9	117 / 6,4	2 / 0,1	4705 / 300,5
Миколаївська область	148906 / 8843,4	317 / 60,0	866 / 172,3	147723 / 8611,1

Серед усіх житлових будинків Новобузького району – 29 використовуються сезонно та 268 пустують. І якщо питома вага житлових будинків Миколаївської області, які використовуються сезонно, у загальній кількості житлових будинків з 1991 р. до 2014 р. зменшилася, то питома вага житлових будинків, які пустують за той же період навпаки збільшилася в 9 разів. Така ж сама ситуація простежується і в Новобузькому районі[4, с. 71].

Ми вважаємо, що маючи таку значну кількість будинків, які пустують, як в Новобузькому районі, так і по всій області, буде набагато краще віддати їх на певний час тим особам, які мають потребу у житлі, з подальшою можливістю отримання їх у власність, з метою покращення рівня житлового фонду в сільських населених пунктах та залучення осіб для ведення домогосподарств в сільській місцевості. Такі дії з боку органів місцевої публічної влади забезпечать утримання та збільшення рівня населення в сільських місцевостях, що у свою чергу, гарантуватиме подальшу життєдіяльність об'єктам соціальної та виробничої

інфраструктури сільських населених пунктів (зокрема, шкіл, лікарень, фельдшерсько-акушерських пунктів, клубів, фабрик та ін.).

Не менш важливим показником високого рівня сільського житлового фонду є стан його благоустрою. В Новобузькому районі, як і в більшості районів Миколаївської області, залишається гострою проблема благоустрою сільського житлового фонду, адже живучи в XIX ст., коли розвиток нанотехнологій знаходиться на високому рівні, більшість будинків позбавленні тих чи інших видів благоустрою. Такі умови життя та відсутність достатніх особистих коштів для забезпечення відповідного благоустрою, штовхає більшість сільського населення на переїзд до інших регіонів країни або за межі самої держави. Це, у свою чергу, спричинює інші причино-наслідкові фактори (закриття шкіл, зняття з обліку населених пунктів та ін.), що, в цілому, негативно відображається на рівні соціально-економічного розвитку того чи іншого району області та самої держави.

Безпосередньо в Новобузькому районі із загальної

кількості квартир опалення мають 835 квартир, водопровід та каналізацію – 829 квартир, природний газ – майже 1,3 тис. квартир, скраплений газ – більше 3,7 тис. квартир, гаряче водопостачання – 726 квартир (див. Таблиця 10). У свою чергу, за даними дослідження, в 35 сільських населених пунктах квартири не забезпечені опаленням, в 32 – водопроводом та каналізацією, в 44 – природним газом, в 9 скрапленим газом,

в 32 – гарячим водопостачанням (див. Таблиця 11). До речі, в Миколаївській області 16 сільських населених пунктів взагалі не мають жодного із видів благоустрою, з них 93,8% – це села з населенням до 49 осіб. У порівнянні, в Баштанському та Березнегуватському районах квартири найбільше забезпечені різними видами благоустрою, а найменше – в Арбузинському районі (див. Таблиці 10, 11)[4, с. 79-82].

Таблиця 10

Благоустрій квартир сільських населених пунктів в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р.

	Із загальної кількості квартир мають (одиниць) / У % до загальної кількості квартир					
	опалення	водопровід	каналізацію	природний газ	скраплений газ	гаряче водопостачання
Новобузький район	835 / 14,2	829 / 14,1	829 / 14,1	1296 / 22,0	3718 / 63,0	726 / 12,3
Арбузинський район	1023 / 17,9	850 / 14,9	215 / 3,8	431 / 7,6	4767 / 83,6	169 / 3,0
Баштанський район	5795 / 60,7	4300 / 45,0	2968 / 31,1	5739 / 60,1	3086 / 32,3	2940 / 30,8
Березнегуватський район	3609 / 73,8	1035 / 21,2	981 / 20,0	3402 / 69,5	1070 / 21,9	692 / 14,1
Миколаївська область	66104 / 42,2	53308 / 34,0	38931 / 24,8	66887 / 42,7	72886 / 46,5	30859 / 19,7

Таблиця 11

Сільські населені пункти, в яких квартири не забезпечені окремими видами благоустрою в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р.

	Сільські населені пункти, в яких квартири не забезпечені (одиниць) / Сільське населення, яке проживає у квартирах (осіб)					
	опалення	водопровід	каналізацію	природний газ	скраплений газ	гаряче водопостачання
Новобузький район	35 / 4514	32 / 4194	32 / 4194	44 / 10707	9 / 2181	32 / 4194
Арбузинський район	7 / 425	14 / 3480	19 / 5132	25 / 10806	1 / 1112	20 / 5924
Баштанський район	17 / 654	26 / 2717	32 / 4423	32 / 6423	18 / 8620	32 / 4423
Березнегуватський район	6 / 240	18 / 2706	18 / 2706	17 / 2639	15 / 4631	19 / 2833
Миколаївська область	309 / 27862	345 / 38692	377 / 48598	559 / 140092	96 / 47113	405 / 58768

Крім благоустрою житлового фонду сільських населених пунктів, відсутність у багатьох селах мережі доріг з твердим покриттям, транспортного зв'язку, низький благоустрій вулиць, також є тими умовами, що значно ускладнюють життя людей на селі.

Відповідно до положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної

організації влади в Україні та Методики формування спроможних територіальних громад від 8 квітня 2015 р. № 214, визначення потенційних центрів громад здійснюється виходячи із припущення, що таким центром має бути домінуюче поселення, яке сьогодні є осередком економічної активності, або яке має потенційні можливості стати таким осередком. Зони

доступності таких потенційних адміністративних центрів визначаються на відстані не більш як 20 км дорогами з твердим покриттям. Відстань може бути збільшена до 25 км у разі, коли чисельність населення спроможної територіальної громади в зоні віддаленості від потенційного адміністративного центру більш як 20 км становить не більш як 10% загальної чисельності населення такої громади. Така відстань може бути зменшена у разі відсутності доріг з твердим покриттям чи особливостей рельєфу, що унеможливує сполучення. Зокрема, зони доступності таких центрів визначаються з урахуванням доступності послуг у відповідних сферах, що не має перевищувати 30 хвилин доступу[2].

Безпосередньо в Новобузькому районі 7 населених пунктів знаходяться на відстані 10 км і більше до сільської ради, із загальною кількістю населення більше 1 тис. осіб. Це при тому, що станом на початок 2014 р. 23 сільських населених пунктів цього району з числом жителів більше 2,2 тис. осіб не мають зупинок громадського транспорту, з них 7 сіл з населенням 715 осіб знаходяться від найближчої зупинки на відстані від 5 до 10 км. Не мають доріг з твердим покриттям 19 сільських населених пунктів з числом жителів більше 1,4 тис. осіб, з них 1 село з населенням майже 144 особи знаходиться від дороги з твердим покриттям на відстані більше 10 км. Не мають освітлених вулиць в Новобузькому районі 10 сільських населених пунктів[4, с. 99-100].

Враховуючи вказані статистичні дані, мешканцям таких населених пунктів, надто складно дістатися до районних центрів та сільських рад з декількох причин: 1) їх віддаленості; 2) відсутності зупинок громадського транспорту (а доволі часто на практиці і відсутність самого громадського транспорту); 3) низький рівень благоустрою доріг. А також не менш важливою причиною є погодні умови. Адже за наявності трьох причин додати ще погані природні умови, жителі окремих сільських населених пунктів залишаються повністю відрізаними від районних центрів і відповідно позбавляються можливості отримати необхідні послуги. Внаслідок цих обставин, рівень життя в таких населених пунктах, набагато нижче, ніж в тих, мешканці яких мають можливість без перешкод дістатися до адміністративних центрів та отримати відповідні послуги. Це ще не враховуючи кількість громадського транспорту та частоту рейсів, які, на сьогоднішній день, у порівнянні з іншими роками, значно скоротилися або зовсім зняті.

Щодо надання комунально-побутових послуг сільському населенню, то це сфера діяльності місцевих рад, сільськогосподарських підприємств, спеціально створених організацій та приватних осіб. Безпосередньо в Новобузькому районі забезпечення вугіллям та дровами частіше беруть на себе приватні особи, скрапленням газом здебільшого забезпечують спеціально створені організації, при оранці городів допомогу населенню надають сільськогосподарські підприємства та приватні особи. Та здебільшого суб'єктами надання таких послуг є саме приватні особи, в яких є значно більше

фінансово-технічних можливостей ніж в місцевих радах чи в сільськогосподарських підприємствах. Однак, не дивлячись на це, у районі переважають сільські населені пункти, в яких комунально-побутові послуги взагалі ніхто не надає, особливо це стосується забезпечення окремими видами палива, ремонту одягу, взуття, побутової техніки та радіо-телеапаратури. Як наслідок, стан надання комунально-побутових послуг в сільських населених пунктах не дає можливості задовольняти власні потреби мешканців цих пунктів.

Потребує уваги і проблема водопостачання в сільській місцевості. Так, за даними дослідження на початок 2014 р. в Новобузькому районі тільки привозною водою користувалися майже 1,4 тис. мешканців 11 сільських населених пунктів (така ж кількість населених пунктів нараховується і в Березнегуватському районі). Воду з місцевих джерел користуються більше 1,4 тис. мешканців 7 сільських населених пунктів (в Баштанському районі таких населених пунктів нараховується 23 із загальною кількістю населення майже 5,8 тис. осіб, а в Березнегуватському районі – їх лише 5 із загальною кількістю населення 816 осіб). Воду з водопровідної мережі користуються майже 3,7 тис. осіб 9 сільських населених пунктів (найбільша кількість таких сіл в Баштанському районі, а найменша – в Березнегуватському районі)[4, с. 116].

Виходячи із таких статистичних даних та враховуючи надважливе значення наявності води у сільській місцевості, можна зробити висновок, що рівень забезпечення водопостачанням сільських населених пунктів в Новобузькому районі доволі низький. Це, у свою чергу, спричиняє проблеми у веденні сільського господарства, завдаючи значний збиток при обробці землі (виросування сільських культур) та ускладнює умови життя сільського населення у веденні домогосподарства.

Економічно-соціальні процеси, що відбувалися в Україні та у регіоні, зокрема, впродовж 2006-2013 рр., призвели до поглиблення проблем соціально-економічного розвитку в сільській місцевості. Зокрема, це стосується мережі закладів соціальної інфраструктури села. Як наслідок, в нашій державі з кожним роком зменшується загальне забезпечення сільських населених пунктів різними об'єктами соціальної сфери, а ті, які ще функціонують потребують капітального ремонту або знаходяться в аварійному стані. Лише в Миколаївській області на початок 2014 р. 23% дитячих дошкільних закладів вимагають капітального ремонту, 1,5% – знаходиться в аварійному стані, відповідно 18,5% та 0,2% – шкіл, 45,7% та 9,1% – клубів, будинків культури, 22,7% та 1% – бібліотек [4, с. 122].

В Новобузькому районі із 56 сільських населених пунктів лише 21 пункт має 22 дитячі дошкільні заклади, що становить 37,5% до загальної кількості населених пунктів. Доречі, у порівнянні з іншими досліджуваними районами та всією Миколаївською областю ця частка в середньому становить 45%. Також у Новобузькому районі в 5 населених пунктах функціонує 5 шкіл І-ІІ ступеня та в 13 населених пунктах – 13 шкіл

I-III ступеня, при цьому загальноосвітні навчальні заклади нового типу та ПТНЗ взагалі відсутні, як і в інших досліджуваних районах, крім Баштанського району, в якому функціонує один ПТНЗ. У свою чергу, в Арбузинському районі функціонує загалом

16 шкіл різного ступеня, в Новобузькому районі – 18 і в Баштанському районі – 24. Всього в Миколаївській області нараховується 374 школи різного ступеня та 5 ПТНЗ (див. Таблиці 12, 13)[4, с. 123-127].

Таблиця 12

Кількість діючих за призначенням дитячих дошкільних закладів в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)

	Всього сільських населених пунктів	Сільські населені пункти, що мають дитячі дошкільні заклади	У % до загальної кількості населених пунктів	У них установ
Новобузький район	56	21	37,5	22
Арбузинський район	26	12	46,2	12
Баштанський район	58	25	43,1	25
Березнегуватський район	40	19	47,5	19
Миколаївська область	875	379	43,3	386

Таблиця 13

Кількість діючих за призначенням шкіл, загальноосвітніх навчальних закладів нового типу та ПТНЗ в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)

	Сільські населені пункти, що мають					У них установ				
	школи			загальноосвітні навчальні заклади нового типу	ПТНЗ	шкіл			загальноосвітніх навчальних закладів нового типу	ПТНЗ
	I ступеня	I-II ступеня	I-III ступеня			I ступеня	I-II ступеня	I-III ступеня		
Новобузький район	–	5	13	–	–	–	5	13	–	–
Арбузинський район	–	7	9	–	–	–	7	9	–	–
Баштанський район	3	3	18	–	1	3	3	18	–	1
Березнегуватський район	4	3	11	–	–	4	3	11	–	–
Миколаївська область	22	106	244	–	5	22	107	245	–	5

Із загальної кількості сільських населених пунктів Новобузького району 31 населений пункт (більше половини) не мають лікарняних закладів (натомість в Арбузинському районі – це лише 7 населених пунктів, в Баштанському – 25, в Березнегуватському 17) (див. Таблиця 14)[4, с. 135-136]. В 33 населених пунктів Новобузького району відсутні клуби чи будинки культури (59% від загальної кількості населених

пунктів), а в 38 (67,9%) – бібліотеки. Для порівняння в Арбузинському районі ці частки становлять 42,3% та 30,7%, в Баштанському – 46,6% та 63,8%, в Березнегуватському – 50% та 65%. Окрім того, досліджувальні райони взагалі не мають кіноустановок (всього в Миколаївській області їх нараховується 2) (див. Таблиця 15)[4, с. 130-131].

Таблиця 14

**Кількість діючих за призначенням лікарняних закладів в Новобузькому районі
у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю,
станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)**

	Сільські населені пункти, що мають				У них установ			
	лікарні	амбулаторії	фельдшерсько- акушерські пункти	станції (пункти) швидкої допомоги	лікарень	амбулаторій	фельдшерсько- акушерських пунктів	станції (пункти) швидкої допомоги
Новобузький район	–	5	20	–	–	5	21	–
Арбузинський район	–	6	13	–	–	6	13	–
Баштанський район	–	9	22	2	–	9	22	2
Березнегуватський район	–	5	18	–	–	5	18	–
Миколаївська область	1	140	376	9	1	141	378	9

Таблиця 15

**Кількість діючих за призначенням закладів культури в Новобузькому районі
у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю,
станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)**

	Сільські населені пункти, що мають			У них установ		
	клуби, будинки культури	бібліотеки	кіноуста- новки	клубів, будинків культури	бібліотек	кіноуста- новок
Новобузький район	23	18	–	23	18	–
Арбузинський район	15	18	–	15	18	–
Баштанський район	31	21	–	31	22	–
Березнегуватський район	20	14	–	20	14	–
Миколаївська область	451	386	2	455	392	2

Щодо кількості діючих за призначенням торговельних закладів в Новобузькому районі, то із 56 сільських населених пунктів в 36 (64,3% до загальної кількості сільських населених пунктів) є 99 таких закладів. Найбільша кількість таких закладів нараховується в Баштанському районі, а найменша – в Арбузинському районі, але у порівнянні до загальної

кількості сільських населених пунктів ця різниця є практично непомітною, лише в Березнегуватському районі ця частка становить 50% (див. Таблиця 16). Окрім того, в Новобузькому районі є 17 відділень зв'язку, 1 їдальня, 7 спортивних споруд, 13 культових споруд (в інших досліджуваних районах їх кількість дещо більша) (див. Таблиця 17)[4, с. 138-140].

Таблиця 16

**Кількість діючих за призначенням торговельних закладів в Новобузькому районі у порівнянні з
іншими окремими районами та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)**

	Сільські населені пункти, що мають торговельні заклади	У % до загальної кількості населених пунктів	У них торговельних закладів
Новобузький район	36	64,3	99
Арбузинський район	18	69,2	72
Баштанський район	36	62,1	164
Березнегуватський район	20	50,0	87
Миколаївська область	560	64,0	2129

**Кількість діючих за призначенням інших установ, підприємств і організацій соціальної сфери в
Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами
та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)**

	Населені пункти, що мають / У них установ					
	відділення зв'язку	їдальні, кафе тощо	спортивні споруди	культові споруди	санаторії	будинки відпочинку
Новобузький район	17 / 17	1 / 1	6 / 7	12 / 13	- / -	- / -
Арбузинський район	17 / 17	3 / 5	3 / 3	9 / 9	- / -	- / -
Баштанський район	21 / 21	2 / 2	17 / 21	18 / 24	- / -	- / -
Березнегуватський район	17 / 17	2 / 2	1 / 1	8 / 10	- / -	- / -
Миколаївська область	371 / 375	107 / 184	160 / 188	251 / 294	- / -	3 / 3

Відповідно, враховуючи кількість сільських населених пунктів і населення в них, а також значні частки сільських населених пунктів, які не забезпечені об'єктами соціальної сфери в Новобузькому районі, необхідно у 3 селах відкрити дитячі дошкільні заклади (при цьому в жодному із сільських населених пунктів не має потрібного приміщення для відкриття), в 1 – лікарняний заклад (не має потрібного приміщення для

відкриття), в 2 – торговельні заклади (не має потрібного приміщення для відкриття). Найбільше такого потребують сільські населені пункти Березнегуватського району, а найменше – Баштанського району, в яких більш-менш є для цього відповідні приміщення, однак саме в Новобузькому районі взагалі не має вільних приміщень для відкриття різних об'єктів соціальної інфраструктури (див. Таблиця 18) [4, с. 159-160].

Таблиця 18

**Перспективи розвитку соціальної сфери сільських населених пунктів
в Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами
та всією Миколаївською областю, станом на 1 січня 2014 р. (одиниць)**

	Сільські населені пункти, в яких необхідно відкрити / Сільські населені пункти, в яких є вільні приміщення для відкриття					
	дитячий дошкільний заклад	школу	лікарняний заклад	торговельний заклад	їдальню, кафе тощо	відділення зв'язку
Новобузький район	3 / -	- / -	1 / -	2 / -	- / -	- / -
Арбузинський район	2 / -	- / -	2 / 2	5 / 4	- / -	- / -
Баштанський район	2 / 3	- / -	- / 1	- / -	- / 2	1 / -
Березнегуватський район	7 / -	- / 1	- / 1	6 / 1	2 / 1	1 / -
Миколаївська область	64 / 29	11 / 13	23 / 14	69 / 28	37 / 21	22 / 10

Безпосередньо щодо бюджетної складової економічного стану Новобузького району, до внесення відповідних змін у Податковий та Бюджетний кодекси України, вона складала незначну частку від рівня економічного розвитку району. Доходи в Новобузькому районі з 2011 р. до 2013 р. збільшилися на 7500 тис. грн. (для порівняння цей показник в Арбузинському районі

становив 8600 тис. грн., у Березнегуватському районі – 4800 тис. грн., і лише в Баштанському районі – 100 тис. грн.). За той самий період збільшилися і видатки в цьому районі на 30549 тис. грн. Проте не дивлячись за збільшення доходів у бюджетах Новобузького району за 2011–2013 рр., різниця між доходами та видатками лише за 2013 р. становила 98655 тис. грн. (для порівняння

цей показник в Баштанському районі становив 119271 тис. грн., у Березнегуватському районі – 61959 тис. грн., в Арбузинському районі – 56244 тис. грн.) (див. Таблиця 19) [4, с. 190]. Виходячи із наведених даних можна зробити висновок, що за наявності такої різниці між доходами і видатками бюджетів Новобузького району за вказаний проміжок часу, сам по собі з економічної точки зору цей район не є рентабельним і потребує постійної фінансової допомоги з боку держави. Відповід-

но про можливість формування на території Новобузького району однієї, а тим більше кількох спроможних територіальних громад мова йти не може. Починаючи з 2014 р. ця ситуація дещо змінилася, так як на законодавчому рівні до місцевих податків були віднесені повністю земельний податок і 60% податку з доходів фізичних осіб. Однак, до кардинальних змін це не призвело і тому питання про формування самодостатніх громад на території Новобузького району досі залишається відкритим.

Таблиця 19

Доходи та видатки бюджетів Новобузького району у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю за 2011-2013 рр.

	Доходи (тис. грн.)			Видатки (тис. грн.)			Різниця між доходами та видатками за 2013 р. (тис. грн.)
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	
Новобузький район	28 500	33 800	36 000	104 106	126 825	134 655	-98 655
Арбузинський район	26 500	31 000	35 100	69 845	82 596	91 344	-56 244
Баштанський район	52 900	54 700	52 800	129 589	150 724	172 071	-119 271
Березнегуватський район	17 700	23 800	22 500	62 904	76 213	84 459	-61 959
Миколаївська область	3 646 400	4 495 600	3 990 700	4 409 878	5 374 717	5 565 843	-1 575 143

Окремо, хотілося б зазначити, що така сама ситуація спостерігається і щодо виробітку та споживання на 1 особу в Новобузькому районі. Так, виробіток на 1 особу в 2013 р. в цьому районі становив 1143 грн., при цьому споживання сягало на 3132 грн. більше (для порівняння в Арбузинському районі виробіток на 1 особу становив 1704 грн., а споживання – 4434 грн., в Баштанському районі –

1386 грн. і 4516 грн., у Березнегуватському районі – 1082 грн. і 4061 грн.) (див. Таблиця 20) [4, с. 191]. Інакше кажучи, в середньому особа в Новобузькому районі, як і в інших районах Миколаївської області, виробляє майже у три рази менше коштів, ніж споживає. Такий розподіл коштів спричинює для особи таку ситуацію, в якій їй постійно не вистачає фінансів для власного життєзабезпечення середнього рівня.

Таблиця 20

Виробіток та споживання на 1 особу у Новобузькому районі у порівнянні з іншими окремими районами та всією Миколаївською областю за 2013 р.

	Виробіток на 1 особу (грн.)	Споживання на 1 особу (грн.)	Різниця між виробітком та споживанням на 1 особу (грн.)
Новобузький район	1 143	4 275	3 132
Арбузинський район	1 704	4 434	2 730
Баштанський район	1 386	4 516	3 130
Березнегуватський район	1 082	4 061	2 979
Миколаївська область	1922	4234	2312

Таким чином, на основі соціально-економічного аналізу сільських населених пунктів Новобузького району, можна визначити його сильні й слабкі сторони і можливості щодоздатності формування на території району спроможних громад. Так, сильними сторонами є:

- вдале географічне розташування і своєрідні природно-кліматичні умови, сприятливі для ведення сільського господарства;
- доволі значна частка економічно активного населення;

- наявність значної сировинної бази для подальшої переробки різного виду сільськогосподарської продукції;
- наявний середній рівень транзитного потенціалу та розвинутої транспортної інфраструктури.

Натомість слабкими сторонами є:

- відсутність природного приросту населення та постійна депопуляція сільського населення;
- високий рівень енергоємності виробництва;
- значний знос існуючих об'єктів соціально-

виробничої інфраструктури;

- незадовільний стан доріг;
- застарілість науково-виробничих технологій та низький рівень впровадження інновацій у виробництві;
- висока концентрація земельних ресурсів в одних руках та своєрідна монополізація на здійснення того чи іншого виду сільськогосподарської діяльності;
- відсутність робочих місць і низька зайнятість населення в сільській місцевості;
- низька забезпеченість різних спеціалістів у сільській місцевості, особливо медичними та педагогічними кадрами.

Відповідно враховуючи сильні і слабкі сторони Новобузького району існують певні можливості для подальшого соціально-економічного розвитку району і формування на його території самодостатніх громад. Такими можливостями є:

- залучення населення до сільських населених пунктів, шляхом створення нових робочих місць, побудови різних об'єктів соціальної інфраструктури, надання земельних ділянок та житла тощо;
- створення сприятливого інвестиційного клімату, як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів;
- скорочення енергоспоживання через активне впровадження нових, більш енергоефективних технологій та використання альтернативних джерел енергії;

- підвищення ефективності наукового потенціалу та збільшення кількості кваліфікованих кадрів;
- побудова сучасних підприємств саме переробної промисловості на місцях добутку або виробництва тої чи іншої сільськогосподарської чи промислової продукції (наприклад, зернопереробні комплекси, овочеві комбінати та ін.);
- підвищення транзитного потенціалу району, шляхом покращення стану доріг.

Висновок. На основі вище викладеного та проведеного статистичного аналізу, керуючись **Концепцією** реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні і Методики формування спроможних територіальних громад можна зробити висновок, що Новобузький район Миколаївської області за рівнем свого соціально-економічного розвитку є дотаційним районом із слабо розвинутою виробничо-соціальною інфраструктурою. Відтак, можливість формування на його території декількох спроможних територіальних громад практично відсутня, у зв'язку із недостатньою ресурсною базою для подальшого забезпечення самодостатності таких громад. З урахуванням цього, пропонуємо дотримуватися державницького підходу у процесі формування спроможних громад та діяти за принцип один район – одна громада і відповідно створити на території Новобузького району одну громаду, яка в силу об'єднання всіх ресурсів району має можливість бути спроможною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: **Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII** // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
2. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.
3. Про схвалення **Концепції** реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: **Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
4. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів Миколаївщини: Статистичний збірник 2015 р. / За ред. О.Г. Ковалюк // Головне управління статистики у Миколаївській області. – Миколаїв, 2015. – 194 с.

В. М. Емельянов, А. А. Ибрагимова,

Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НОВОБУГСКОГО РАЙОНА НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ СПОСОБНЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ГРОМАД В ЭТОМ РАЙОНЕ

В статье подробно исследуется социально-экономическое состояние Новобугского района Николаевской области в сравнении с другими отдельными районами и всей областью, путем наведения разных статистических данных, как в текстовом, так и в табличном форматах. Такое исследование проводится с целью определения реального социально-экономического состояния сельских населённых пунктов Новобугского района та формування спроможних громад на території цього району.

В начале статьи отмечается два важных нормативно-правовых актов в сфере реформирования местного самоуправления и даётся определение понятию «способная территориальная громада».

Далее в исследовании приводится ряд статистических данных, начиная от количества населения в сельских населённых пунктах Новобугского района Николаевской области и заканчивая объемами поступлений до бюджета району, в сравнении с другими отдельными районами та всей областью. Непосредственно делается акцент на уровне развития социально-производственной инфраструктуре Новобугского района и имеющего количества объектов хозяйствования, образовательно-культурных заведений и медицинских учреждений в сельских населённых пунктах района. В частности, в исследовании анализируются доходы и расходы бюджетов Новобугского района за разные годы с целью определения финансовой состоятельности соответствующих громад.

На основе проведенного исследования в статье указываются сильные и слабые стороны и возможности дальнейшего социально-экономического развития Новобугского района и перспективы формирования на его территории способных территориальных громад. В конце делается вывод, что возможность формирования на территории этого района нескольких способных территориальных громад практически отсутствует и соответственно предлагается создание только одной громады.

Ключевые слова: социально-производственная инфраструктура; наполнение местных бюджетов; построение способных территориальных громад; формирование ресурсной базы способных громад.

V. Emelyanov, A. Ibrahimova,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS NOVOBUGSKY DISTRICT OF MYKOLAYIV REGION AND PROSPECTS FORMING CAPABLE OF LOCAL COMMUNITIES IN THIS DISTRICT

In the article analyzed in detail the social and economic situation Novobugsky district of Mykolayiv region compared with other separate districts and with the whole region, guided by different statistics, both in text and in tabular format. This study carried out to determine the real socio-economic situation of rural settlements Novobugsky district and forming the capable of communities on territory of this district.

At the beginning of the article noted two important legal acts in the sphere of local government reform and defined the term «capable local community».

Further, in the study provides statistics from the population in rural settlements Novobugsky district of Mykolayiv region and ending volumes of revenue district in comparison with other separate districts and with the whole region. Directly emphasis is placed on the level of social and industrial infrastructure Novobugsky district and number of objects of economic, educational, cultural and medical institutions in rural settlements of the district. In particular, in the study analyzes the income and expenditure budgets Novobugsky district to determine the financial viability of communities.

On the basis of research in the article indicate strengths and weaknesses and the opportunities further social and economic development of Novobugsky district and prospects of forming on his territory capable of communities. At the end of the article the conclusion is made that the possibility of forming in that district more capable of communities virtually absent and therefore proposed the creation of one community.

Keywords: *social and industrial infrastructure; filling local budgets; building a capable local communities; forming resource base capable of communities.*

Рецензенти: Ємельянов В. М., д-р наук з держ. упр., професор;

Євтушенко О. Н., д-р політ. наук, професор.